

Sygn. akt I CSK 435/07

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maria Grzelka

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa W. J. J., J.W. M. i B. B. Z.
przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Infrastruktury
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 12 marca 2008 r.,
skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 20 kwietnia 2007 r.,

uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I w części oddalającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach procesu, a także w punkcie III i IV i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem częściowym z dnia 20 kwietnia 2006 r. zasądził od Skarbu Państwa - Ministra Transportu i Budownictwa na rzecz powodów: W. J. kwotę 1 826 350,70 zł, W. J. M. kwotę 391 360,87 zł, na rzecz B. Z. kwotę 521 814,50 zł, a dalej idące powództwo tych osób oddalił. Sąd ten ustalił, że na mocy orzeczenia Ministra Budownictwa i Przemysłu materiałów Budowlanych z dnia 2 lipca 1970 r. stwierdzono przejście na własność Skarbu Państwa z mocy prawa, z dniem 8 marca 1958 r., nieruchomości położonej w G. przy ul. H. o powierzchni 13 870 m². Jej współwłaścicielami byli wówczas J. M., M. N., W. J. M. i E. G. N. Spadkobierczynią J. M. jest W. J., a spadkobierczynią E. G. N. jest B. Z. Decyzją Wojewody [...] z dnia 18 października 1979 r. przyznano spadkobiercom G. N. i pozostałym współwłaścicielom odszkodowanie za 400 m² przejętej przez Skarb Państwa nieruchomości. Prezes Urzędu Mieszkalnictwa w decyzji z dnia 7 października 2003 r. stwierdził, że orzeczenie z dnia 2 lipca 1970 r. zostało wydane z naruszeniem prawa. Minister Infrastruktury odmówił przyznania powodom odszkodowania podnosząc, że nie wykazali wysokości szkody. Aktualna wartość nieruchomości przejętej na własność przez Skarb Państwa wynosi 1 585 341 zł. Z uwagi na jej charakter mogła być przedmiotem dzierżawy. W okresie od 17 października 1997 r. do lipca 2005 r. z dzierżawy mógł być osiągnięty czynsz w wysokości 1 607 730 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego powodowie udowodnili istnienie związku przyczynowego pomiędzy wydaniem wadliwej decyzji administracyjnej z dnia 2 lipca 1970 r. a szkodą związaną z utratą prawa własności nieruchomości i korzyści, które mogli osiągnąć poprzez oddanie jej w dzierżawę. Odwołując się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 września 2003 r. (K 20/03, OTK - A 2003, nr 7, poz. 76). Sąd pierwszej instancji stwierdził, że od daty wejścia w życie Konstytucji, a więc od dnia 17 października 1997 r., powodom przysługiwało pełne odszkodowanie, obejmujące także utracone korzyści, mimo że podstawą odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa stanowił art. 160 § 1 k.p.a.

Sąd Apelacyjny po rozpoznaniu apelacji strony pozwanej zmienił zaskarżony wyrok obniżając kwotę zasądzona na rzecz powódki W. J. J. do 924 782,25 zł, na rzecz powoda J. W. M. do 198 167,62 zł, a na rzecz powódki B. B.y Z. do

164 233,48 zł. Uznając za bezsporny stan faktyczny w rozpoznawanej sprawie, Sąd drugiej instancji zakwestionował ocenę, że powodom przysługuje odszkodowanie za utracone korzyści za okres przypadający po dniu 17 października 1997 r. Sąd drugiej instancji podkreślił, że nie podziela poglądu, iż źródłem szkody mogła być decyzja stwierdzająca nieważność decyzji administracyjnej lub jej wydanie z naruszeniem prawa. Art. 160 § 1 k.p.a. w znaczeniu, jakie nadał mu Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 23 września 2003 r. znajduje zastosowanie do szkód powstałych po dniu 17 października 1997 r. Za moment powstania szkody należy przyjąć pierwsze następstwo wadliwej decyzji w postaci uszczerbku w dobrach prawnie chronionych, a kolejne następstwa wadliwej decyzji nie powodują powstania szkody, a jedynie jej powiększenie. Szkada powodów powstała zatem w wyniku wydania wadliwej decyzji administracyjnej odejmującej im prawo własności. Do roszczeń odszkodowawczych powodów znajdował zatem zastosowanie art. 160 k.p.a. ograniczający odszkodowanie do rozmiarów szkody rzeczywistej - nie obejmującej utraconych korzyści. Dalej idąca apelacja strony pozwanej kwestionująca przyznanie powodom odszkodowania za utratę własności nieruchomości była pozbawiona uzasadnionych podstaw i podlegała oddaleniu.

Skarga kasacyjna powodów została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego. W jej ramach skarżący zarzucili obrazę art. 160 § 1 i 2 k.p.a. w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. w wyniku ich błędnej wykładni. W oparciu o te zarzuty wnieśli o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i zasądzenie na rzecz powodów dalszych kwot wskazanych w skardze kasacyjnej, ewentualnie jego zmianę poprzez oddalenie apelacji strony pozwanej w tej części bądź uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skardze kasacyjnej powodów nie są kwestionowane ustalenia faktyczne przyjęte przez Sąd Apelacyjny oraz jego ocena, że podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego Skarbu Państwa mógł stanowić jedynie art. 160 k.p.a., a źródłem szkody było orzeczenie Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 2 lipca 1970, w której stwierdzono przejście z mocy prawa z dniem 8 marca 1958 r. na własność Skarbu Państwa nieruchomości

należącej do majątku poprzedników prawnych powodów. W 2003 r. stwierdzono, że zostało ono wydane z naruszeniem prawa. Dokonując subsumpcji art. 160 k.p.a. Sąd drugiej instancji uwzględnił wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 września 2003 r. (K 20/02, OTKA 2003 nr 7, poz. 76) uznający ten przepis za niezgodny z Konstytucją, w części ograniczającej odpowiedzialność odszkodowawczą za niezgodne z prawem działanie organów władzy publicznej do szkody rzeczywistej, co do szkód powstałych od dnia 17 października 1997 r. Sąd Apelacyjny podkreślił, że w świetle tego wyroku zasadnicze znaczenie do rozstrzygnięcia sprawy ma rozumienie użytego w nim pojęcia „powstania szkody”. Nie sposób zatem podzielić sugestii skarżących, że Sąd Apelacyjny odnosząc się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego pomylił pojęcie powstania szkody ze zdarzeniem będącym źródłem szkody. W rzeczywistości Sąd drugiej instancji wyraził ocenę, że za moment powstania szkody należy uznać jedynie pierwsze następstwo wadliwej decyzji w dobrach prawnie chronionych, gdyż ta sama przyczyna może wywołać wiele różnych skutków, lecz szkoda jest ciągle jedna, a z biegiem czasu może zwiększyć się jej rozmiar. W oparciu o powyższe wyraził pogląd, że szkoda powodów powstała, kiedy wydana została wadliwa decyzja „odejmująca powodom prawo własności”. Tym samym powstanie szkody zostało powiązane ze zdarzeniem wywołującym szkodę.

Ocena ta została zasadnie zakwestionowana w skardze kasacyjnej powodów. Okoliczność, że jedno zdarzenie może wywołać wiele następstw nie oznacza, że powstaje „jedna szkoda”. Należy bowiem uwzględnić, że możliwe są różne rodzaje szkody i mogą one powstać w różnym czasie, gdyż szkoda może mieć charakter dynamiczny. Szkoda obejmująca utracone korzyści, będące następstwem pozbawienia właściciela prawa własności nieruchomości (np. utracony czynsz z najmu lub dzierżawy), jest związana z utratą przez właściciela kolejnych należnych mu okresowo świadczeń, możliwych do dochodzenia dopiero po nadejściu ich wymagalności. Trudno zatem przyjąć, że szkoda związana z utratą takich świadczeń ma charakter szkody jednostkowej, powstającej w chwili pojawienia się pierwszego tego rodzaju uszczerbku majątkowego. Takiej ocenie sprzeciwia się również bieg terminu przedawnienia takich roszczeń, rozpoczynający

się odrębnie dla poszczególnych wymagalnych należności przypadających właścicielowi rzeczy.

W skardze kasacyjnej trafnie zwrócono również uwagę, że Trybunał Konstytucyjny w sprawie K 20/02 dopuścił możliwość dochodzenia odszkodowania za utracone korzyści w związku z wadliwą decyzją wywłaszczeniową z dnia 3 czerwca 1982 r., której nieważność stwierdzono w 1998 r. Gdyby zatem podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego, że szkoda powstała w dacie wydania wadliwej decyzji, a następnie zmienił się jedynie jej rozmiar, to stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, który dopuścił możliwość dochodzenia odszkodowania za utracone korzyści w tej sprawie, byłoby wewnętrznie sprzeczne.

Z przyczyn wyżej wskazanych zarzut naruszenia art. 160 § 1 i 2 k.p.a. w zw. z art. 361 k.c. był uzasadniony i skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.